

ЄЛИСАВЕТГРАДСЬКЕ НАУКОВЕ МЕДИЧНЕ ТОВАРИСТВО (1868-1918)

*Человечеством правит врач!
Подчиняющийся врачу,
Я вручил ему первый плач
И предсмертный свой плач
вручу...*
Борис Лихарев

Історія медичної справи в Єлисаветграді, а вона заслуговує на те, щоб бути написаною, міститиме безліч вражаючих фактів. Місто і в цій надзвичайно важливій галузі мало незаперечний авторитет. Єлисаветград від самого початку свого існування славився своїми лікарями, медичними установами та закладами.

Жоден підручник з історії вітчизняної медицини не обходиться без згадки про Єлисаветградську медико-хірургічну школу ? перший вищий навчальний заклад на Правобережній Україні (1787-1797).

П. Н. Дятроповъ.

Надзвичайно поважне місце посідає Єлисаветград в історії земської медицини (1865-1917), де його представляють такі визначні особистості, як П.М.Діатропов (1860-1934) (на знімку), М.І.Тезяков (1859-1925) (на знімку), В.В.Хижняков та багато інших.

Славу одного з кращих в країні мав Єлисаветградський комітет Російського товариства Червоного Хреста, яке впродовж майже 30 років самовіддано очолював П.Д.Ревуцький (власник містечка Ревуцького, згодом Добровеличківки), обраний за це до Державної Ради Росії (Сенату). У 1904 році найвидатніша благодійниця нашого краю А. М. Дмитрян (1843-1913) (на знімку) подарувала

Єлисаветградському Червоному Хресту у 1904 році лікарню св. Анни (на знімку) ? найсучасніший на ті часи медичний заклад [1]. У біографіях багатьох видатних особистостей відзначається, що їхні батьки були лікарями Єлисаветградського повіту: філософ А. Шпір, перший дослідник Тунгуської катастрофи Л. Кулик, композитор Ю. Мейтус, художник І. Олинський, письменники С. Степняк-Кравчинський, П. Гельбах і т. д.

Якщо цих ескізно окреслених нами тем, краєзнавці принаймні вряди-годи торкаються, то от діяльність Єлисаветградського наукового медичного товариства, що проіснувало в місті майже 100(!) років, дивовижним чином випала з їхнього поля зору. І це попри те, що у відділі цінних і рідкісних документів ОУНБ ім. Д. І. Чижевського зберігається декілька першоджерел: друковані „Протоколи и труды общества Єлисаветградских врачей” за 1886, 1887, 1888, 1893-1894 та 1894-1895 роки [2]. Інформацію про нього

можна знайти також у монографії І. Найдінга „Медицинские общества в России”(1897) [3], у книзі Н. Шип „Интеллигенция на Украине (XIXв.). Историко-социологический очерк” (1991) [4] та ін.

Такий інтерес до наукового товариства місцевих лікарів обумовлений тим, що Єлисаветград став третім містом в Україні й сьомим у Російській імперії, де медики об'єдналися для наукової діяльності. Єлисаветградців випередило лише Товариство Подільських лікарів (1860) та Харківське медичне товариство (1861). Всі інші (а наприкінці XIXст. їх було вже 17) засновувалися після Єлисаветградського (у Києві, Полтаві, Одесі, Миколаєві, Херсоні і т. д.).

Населення Єлисаветграда в 1867 році складало приблизно 32 тисячі чоловік. Місту, яке з 1829 по 1861 рік було „столицею” Південних військових поселень, повернули статус повітового. У ньому на той час зосередилось порівняно багато лікарів: до військових додалися ще й цивільні, які обслуговували будівництво залізниці Єлисаветград-Балта (1868).

Природно, що у них виникла потреба у спілкуванні для обговорення й вирішення медичних проблем. До 1868 року єлисаветградські лікарі зустрічалися на квартирах один в одного, обмінювалися практичним досвідом. Поступово визріла ідея об'єднання. Аби надати зібранням легального характеру, доручили двом своїм колегам Василю Григоровичу Красинському й Костянтину Антоновичу Бочковському розробити статут наукового товариства єлисаветградських лікарів, який Міністерство внутрішніх справ затвердило у липні 1868 року. До кінця року в товаристві було 28 лікарів (22 дійсних члени та 6 членів-кореспондентів). Головою товариства обрали військового лікаря 4-ї кавалерійської дивізії Степана Йосиповича Довнара, а першим секретарем і бібліотекарем став Губерт Федорович Красинський. Товариство створило бібліотеку медичної літератури, яка нараховувала 500 томів; передплачувало 8 фахових журналів російською, німецькою, французькою та польською мовами, що дозволяло місцевим ескулапам бути в курсі всіх новин у медичній науці.

Єлисаветградські лікарі об'єдналися для того, щоб: а) обмінюватися науковими відомостями й поповнювати багаж фахових знань; б) обговорювати й вирішувати як теоретично, так і практично, з демонстрацією на хворих, складних клінічних випадків; в) згуртуватися в стійку корпорацію з твердими й чесними правилами; г) підтримувати один одного „у чорні дні життя.”

Єлисаветградське медичне товариство, насамперед, турбувалося про поліпшення санітарного стану міста, давало рекомендації міському управлінню та населенню щодо здійснення профілактичних заходів, особливо під час спалаху епідемії. З 1881 року на засідання Товариства лікарів регулярно запрошуються адміністрація, гласні міської думи, члени міської управи, юристи, священники, учителі та ін.

Уже через три роки після заснування Єлисаветградське товариство лікарів випустило наукові праці своїх членів під назвою „Извлечения из протоколов заседаний Елисаветградского медицинского общества” (1872) [5]. У збірник увійшло 15 робіт, зокрема: „Краткий медико-топографический очерк г. Елисаветграда” І. Цеткіна, „Отчет Елисаветградской земской больницы за 1871г.” І. Веккера та ін. Окремою брошурою видано працю Г. Красинського „Записки по вопросу об эпидемических и заразительных болезнях”.

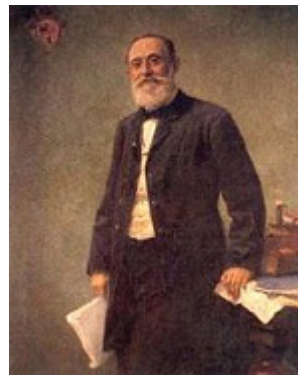
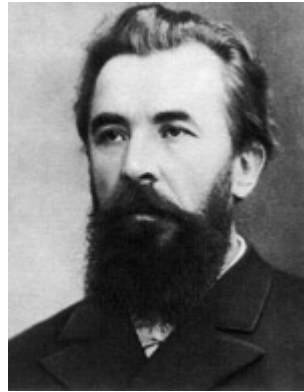
Після С. Довнара Єлисаветградське медичне товариство очолювали визначні лікарі й громадські діячі: І. Веккер, Е. Ліндемман, О. Войцехівський, М. Асотський, Р. Дериченко та ін. Діяльність кожного з них заслуговує окремої розмови. Зокрема Микола Михайлович Асотський служив лікарем в Єлисаветградському юнкерському кавалерійському училищі, під час російсько-турецької війни 1877-1878 років був головним лікарем тимчасового військового шпиталю № 68 в Єлисаветграді, членом Єлисаветградського комітету Російського товариства Червоного Хреста. Під керівництвом М. М. Асотського при земській лікарні було відкрито курси для підготовки сестер милосердя?перші два випуски дали 60 медсестер.

Олександр Іванович Войцехівський у 1885 році за дорученням Єлисаветградського комітету Російського товариства Червоного Хреста розробив статут безплатної лікарні-амбулаторії при відділі сестер милосердя (згодом Свято-Єлисаветинській общині), став її першим директором. За 10 років існування цю

лікарню відвідало 67 762 людини, яким безплатно видано ліків за 57 151 рецептом [6, с.115-116]. Крім того, О. І. Войцехівський у 1886-1887 роках написав низку рефератів: „Об одном народном abortивном средстве”, „О мерах против холеры”, „К вопросу о школе, как проводнике заразных болезней” та ін.

За визначні заслуги перед товариством єлисаветградських лікарів М. Асотський і О.Войцехівський були обрані його почесними членами.

У лави свого об'єднання місцеві лікарі залучили багатьох видатних учених, світил медичної науки. Стати почесними членами Єлисаветградського товариства лікарів погодилися:

І.І.Мечников (1845-1916, з 1886 року), В.Ф.Грубе (1827-1898, з 1893р.), М.В.Скліфосовський (1836-1904, з 1893р.), І.П.Лазаревич (1829-1902), Ф.Ф.Ерісман (1842-1915, з 1893р.), В.О.Манасєїн (1841-1941), Р. Вірхов (1821-1902, з 1901р.) (на знімках зліва направо) та ін.

Серед членів Єлисаветградського медичного товариства була навіть жінка-лікар ? Є. Б. Зельдович. У ті часи (1886) ? це була неабияка рідкість. Увагу дослідників медичної справи в Єлисаветграді неодмінно приверне прізвище дійсного члена Єлисаветградського товариства, гінеколога Л. С. Бланка. Можливо, це якийсь родич В. І. Леніна по материнській лінії?

З 1894 року дійсним членом Єлисаветградського медичного товариства стає лікар, громадський діяч, українофіл Опанас Іванович Михалевич (1848-1925) (на знімку); з 1890-го ? не менш відомий у єврейських наукових колах Самуїл Абрамович Вайсенберг.

28 серпня 1894 року у вщерть заповненому публікою актовому залі Єлисаветградського земського реального училища відбулося урочисте засідання з нагоди 25-річного ювілею Єлисаветградського наукового медичного товариства. У доповіді його голови М. М. Асотського відзначено: „25 лет существования медицинского общества в таком небольшом культурном центре как Елисаветград, при часто меняющемся и небольшом численном составе его, при трудной, даже можно сказать, изнурительной жизни врача, имеет своё веское значение и указывает на то, что оно было вызвано к жизни и поддерживается действительно существующей потребностью».

Попри всі труднощі й негаразди, елисаветградським лікарям було чим пишатися: *„Сравнивая труды нашего общества с трудами других существовавших тогда обществ, приходишь к такому заключению, что Елисаветградское общество врачей не только не отстало от других обществ, но даже проявляло в своих занятиях значительно больше энергии и жизненной силы”*.

Феномен Єлисаветградського товариства лікарів ще й у тому, що воно єдине з дореволюційних організацій та об'єднань зуміло зберегтись після 1917 року та проіснувати ще майже півстоліття при радянській владі!

